

БІБЛІОГРАФІЯ МУЗИЧНА — галузь бібліографічної діяльності, завданням якої є виявлення, відбір, опис, реєстрація і наукова систематизація інформації про музичні видання і рукописи. Результатом діяльності є спеціальні посібники (покажчики, огляди, списки, каталоги), в яких описані і систематизовані праці про музику (книги, журнали, статті тощо), нотний матеріал — у друкованому чи рукописному вигляді. Нотографія (опис змісту нотних видань чи складання відповід. покажчиків) вважається складовою частиною Б. м. і відокремлюється від останньої лише умовно. Однією з перших спроб Б. м. є список книг про музику в праці К. Геснера «Pandectarum sive Partitionum universalium... libri XXI» («Двадцять одна книга Пандект», 1548–49). Спец. муз.-бібліогр. праці з'явилися у 18 ст. в Німеччині. Перші зразки бібліогр. опису та принципи класифікації матеріалу розробили І. Маттезон, Л. Міцлер, Я. Адлунґ. Термін «Б. м.» у 18 ст. ще не використовувався, вживалися назви: «муз. критика», «муз. бібліотека», «муз. літ.-ра». Вперше термін «Б. м.» використав франц. учений К. Гардетон у праці «Bibliographie musicale de la France» («Музична бібліографія Франції», 1822). У довіднику «The New Grove Dictionary of Music and Musicians» («Новий словник про музику і музикантів Грова») вказується, що перша публікація у галузі нац. Б. м. — виданий у Німеччині 1564 каталог «Messkataloge» (знищений у 17 ст.). Окремі видання такого типу виходили в Німеччині 1775 та 1779. Від 1829 муз. видавництво Гофмейстера у Ляйпцизі випускало «Musikalisch-literarische Monatsberichte» («Щомісячні музично-літературні повідомлення»). 1843 продовженням цього видання стала «Німецька музична бібліографія», яка вважається одним із найвизначніших європ. нац. бібліогр. видань.

Знач. досягненням Б. м. була поява в 19 ст. персон. каталогів. Одним із кращих був складений Л. Кьохелем «Chronologisch-thematisches Verzeichnis saetlicher

Tonwerke W. A. Mozarts» («Хронологічно-тематичний список творів В.-А. Моцарта», Ляйпциґ, 1862). Універсал. характер має укладений у 19 ст. нотограф. покажч. Р. Ейтнера «Biographisch-bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts» («Біобібліографічний словник джерел відомостей про музикознавців християнського літочислення до середини 19 ст.», Ляйпциґ, 1900–04). Окрім біобібліогр. відомостей, у ньому зазначено місце зберігання муз. творів у б-ках світу. Укр. дослідник М. Степаненко знайшов перший твір великої форми, написаний вітчизн. автором, — «6 Variations de Elisabeth Bellagradsky» («6 варіацій Елізабети Білоградської»). Сучас. багатотом. нотний покажч. «Repertoire international des sources musicales» («Міжнародний репертуар музичних джерел») містить описи нотних матеріалів до 1800. Над складанням цього покажчика, що видається у серіях: абетк. перелік муз. творів, системат. і покажчик муз. б-к, працює понад 1000 б-к різних країн світу. Старовинна музика має відображення в покажчиках «Liturgical Musical Incunabula» («Інкунабули літургійної музики», Лондон, 1962) К. Мейєр-Бера, «Instrumental Music printed before 1600» («Інструментальна музика, надрукована до 1600», 1965) Г. Брауна, «Bibliotheca musicoliturgica» («Бібліотека музичної літургії», т. 1–2, Лондон, 1984) В. Фрепа з описом середньовіч. рукописів, що зберігаються у б-ках Великої Британії та Ірландії. У деяких країнах видаються спец. муз.-бібліогр. журнали: в Австрії — «Österreichische Musikbibliographie» («Австрійська музична бібліографія», від 1949), в Італії — «Bolletino Bibliografico Musicale» («Музично-бібліографічний бюлетень», від 1931), у США — «Notes» («Нотатки», від 1934). ЮНЕСКО укладає «Repertoire International de la Litterature Musicale» («Міжнародний каталог музичної літератури»), у якому подається анотована бібліографія книг і статей про музику.

Розвиток Б. м. в Україні засвідчують короткі бібліогр. нотатки у літописах княжої доби, де згадується бібліотека при соборі св. Софії в Києві (1041), бібліотека князя Володимира Васильковича — «великого книжника і філософа». Збереглися каталоги монастир. б-к від пізніших часів: Слуцького (15 ст.), Супрасльського (16 ст.) монастирів, львів. Ставропігії (1619), списки Києво-Могилян. академії (17–18 ст.) тощо. У муз. відділі НБУВ зберігаються рукописні каталоги муз. б-ки Розумовських, що є першим досконалим зразком вітчизн. Б. м. В основі систематики — жанр камерно-інструм. музики; до кожного твору вписаний інципіт. Каталоги, складені у 80-і рр. 18 ст. на терені України невідомим автором, є унікал. пам'яткою світ. нотної бібліографії.

Бібліогр. опис рукописів нотолінійних ірмоліїв та нотних рукописів концертів 17–18 ст., що зберігалися у Києво-Печер. лаврі, був виконаний М. Петровим і виданий у Москві 1896. Окремі видання з бібліогр. списками нової укр. муз. літ-ри з'являлися в Україні у 19 — поч. 20 ст. Серед них — літ. альманах «Русалка Дністровая» (Будапешт, 1837), «Каталог музыкальных произведений Н. В. Лысенка» (1896), покажчики М. Комарова: «Т. Г. Шевченко в литературе и искусстве» (О., 1903), «Бібліографічний покажчик музичної і літературної діяльності М. В. Лисенка» (1904). Із відкриттям нотних видавництв і магазинів в Україні в 2-й пол. 19 ст. розпочалося друкування реклам. каталогів, що являли собою осн. джерело інформації про нотні видання творів укр. митців — М. Лисенка, М. Завадського, В. Присовського, А. Коципінського, К. Стеценка, Я. Степового та ін. Опубл. «Каталог нот Української книгарні» (К., 1910), «Каталог нот» (К., 1913). З'являються каталоги б-к, організов. у нот. магазинах із комерц. метою, зокрема «Каталог Одесской нотной библиотеки» (О., 1888), «Каталог музыкального отдела Харьковской общественной библиотеки» (Х., 1903). Від 20-х рр. 20 ст. бібліографія набуває держ. значення. Розроблення осн. принципів створення всеохопної нац. бібліографії — українки — започаткував Ю. Меженко. Ці принципи стали основою усталеної концепції складання репертуару укр. книжки, зокрема баз даних муз. українки. Відтоді видаються різні за призначенням муз.-бібліогр. покажчики, анотовані списки, каталоги: загальні (про муз. мистецтво, муз. культуру, окремий істор. період), тематичні (з історії та теорії музики, муз. жанрів, фольклору, виконавства, муз. педагогіки), персональні (твори одного композитора, репертуар виконавця, про композитора, музикознавця, педагога, фольклориста), поточні та ретроспективні. Деякі заг. бібліогр. покажчики, що висвітлюють певні періоди розвитку укр. культури, мають окремі розділи про муз. мистецтво, зокрема покажч. «Українська радянська культура за 40 років. 1917–57» (К., 1957). Цілоком муз. мистецтву присвяч. бібліогр. покажчики «Музична література УРСР. 1917–1965» (Х., 1966), «Музичні видання України. 1966–71» (К., 1977; 1981), «Радянська музика» (К., 1978) В. Бакалінської. Книжк. палата України відновила випуск інформ. бюл. «Нові видання України: Видавничий бібліографічний покажчик книг та брошур», де є розділ культури і мистецтва. Стислі відомості про укр. муз. мистецтво та його діячів подано у респ. і всесоюз. енциклопедіях, довідниках, словниках. Інформація персон. спрямування міститься у відомчих довідниках моск. видавництва «Советские композиторы» (1957), «Советские композиторы и музыковеды» (три з чотирьох томів вийшли у 1978, 1981, 1989), 4-томнику «Кто писал о музыке: Библиограф. словарь муз. критиков и лиц, писавших о музыке в дореволюц. России и СССР» (1971–89) та ін.

Видання такої літ-ри в Україні наражалося на

труднощі. У машинописі залишилися словник В. Кривусева і П. Козицького (1919) та довідк. праця М. Грінченка; довідник «Українські радянські композитори» (Х., 1934) О. Білокопитова було вилучено з обігу. Створ. у 60-і рр. потужне респ. видавництво «Музична Україна» запланувало випуск поточ. довідників СКУ, але тиражування 1-го (1963) було заборонене; після виходу оновлюваних зб. (1968, 1973) та російськомовних (1978, 1984) їх видання припинилося. Недоліком муз.-бібліогр. видань рад. періоду в умовах ідеол. цензури була обмеженість і упередженість стосовно «небажаних» імен, творів, жанрів. Не було висвітлено духовну музику, творчість репрес. авторів та композиторів діаспори. Ці прогалини заповнювали праці, створ. за межами України: довідники «Українські композитори» (Едмонтон, 1986) М. Дитиняк, «Матеріали до бібліографії та історії української музики» (Мюнхен, 1947–61) З. Лиська тощо. На основі узагальнення наявних відомостей видавництво «Муз. Україна» підготувало довідник «Українські композитори XVI–XX ст.» із додатком «Композитори світу в їх зв'язках з Україною». Певне місце в укр. Б. м. належить персон. покажчикам, зокрема «Покажчик музичних творів до слів та на твори Тараса Шевченка» (1929) Я. Полфьорова, «Каталог музичних творів українських радянських композиторів на слова і за мотивами поезії Т. Г. Шевченка» (1964), «Список творів українських радянських композиторів на слова і сюжети Лесі Українки» (1970; усі — Київ). Низка покажчиків присвяч. композиторам і виконавцям: «Олександр Мишуга — співак» (Л., 1964) С. Костюка, «Композитор Євген Козак: Мат. до нотографії та бібліографії» (Л., 1974). У теор. працях укр. дослідників подано темат. бібліогр. списки. Серед них — списки у книгах Д. Ревуцького «Українські думи та пісні історичні» (К., 1918), М. Грінченка «Історія української музики» (К., 1922), Б. Кудрика «Огляд історії української церковної музики» (Л., 1995), Л. Корній «Історія української музики» (К., 1996). Деякі дослідж. присвяч. бібліогр. опису рідкіс. документів укр. муз. культури, зокрема «Київська колекція партесних творів кінця XVII–XVIII ст.» (К., 1989) Н. Герасимової-Персидської, «Українські та білоруські, нотолінійні ірмолі XVI–XVII ст.» (Л., 1996) Ю. Ясиновського. У «Записках НТШ. Праці Музикознавчої комісії» (Л., 1993, т. 226) вміщено матеріали до біобібліогр. словника П. Медведика; про композитор. спадщину Н. Нижанківського, І. Соневицького; зарубіж. публікації, присвяч. М. Лисенку, Р. Савицькому та ін.

Значно поглибили досягнення укр. Б. м. новітні енциклопед. довідники, бібліогр. покажчики, публікації документів з історії укр. муз. культури, які відкривають забуті імена видат. співвітчизників: «Історія інтелігенції УРСР. 1917–1990» (К., 1991), «Зарубіжні українці» (К., 1991), «Митці України» (К., 1992; 2-е вид. «Мистецтво України», К., 1997), «Українська опера радянського періоду: 3 крит. спадщини 20-х рр.» (Х., 1993),

«Український музичний архів» (К., 1995), «Мистецтво України» (К., 1995), «Енциклопедія Сучасної України» (К., 2001, т. 1).

Рекомендована література

1. Чешихин В. К вопросу о каталогизации нотных изданий // Музыка. 1913. № 118;
2. Меженко Ю. Організація та теоретичні передумови українознавчого бібліографічного репертуару // Книголюб. Прага, 1927. № 3;
3. Правила каталогизации музыкальных произведений. Москва, 1932;
4. Новикова Е. Руководство по каталогизации музыкальных произведений. Москва, 1937;
5. Петровская И. Справочно-библиографическая работа по вопросам театра и музыки в научно-исследовательских и других учреждениях Ленинграда // Театр и музыка: Док. и мат. Москва; Ленинград, 1963;
6. L. Bernstein. Data processing and the thematic index // Fontes Artis Musicae. 1964. № 3;
7. Шугалова С. Развитие теории и практики каталогизации нотных изданий в СССР. Ленинград, 1970;
8. Туровская А. Издание музыкальной литературы и нотогрфия в СССР. Ленинград, 1971;
9. Зубов Ю. и др. Библиография искусства. Москва, 1973;
10. Шульгіна В. Історичні аспекти національної музичної бібліографії // Нац. бібліографія України: Стан і тенденції розвитку. К., 1995;
11. Її ж. Музична україніка. К., 2000.

В. Д. Шульгіна

Бібліографічний опис:

Бібліографія музична / В. Д. Шульгіна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-41918>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).